

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี การปรับเปลี่ยนปฏิรูปสังคมไปสู่สังคมใหม่ ประกอบกับแนวคิดใหม่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม สามารถพัฒนาตนเองและร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ ซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกประกอบไปด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศเป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ สร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 5)

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จะมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งเป็นคุณภาพของผลการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบในแต่ละช่วงชั้น เพื่อใช้เป็นตัวกำหนดคุณภาพของผู้เรียนและเป็นเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดจนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กลุ่มการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการ รู้จักชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ประกอบไปด้วย 3 สาระ คือ

1. ทักษะศิลป์
2. คนตรี
3. นาฏศิลป์

สาระการเรียนรู้นาฏศิลป์เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติซึ่งถือเป็นมรดกอันทรงคุณค่าของชาติ เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติไทยที่น่าภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ ใจทิพย์ มุลยศ (2550, หน้า 1) ได้กล่าวว่าการที่เรามีศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นแบบฉบับของตนเองมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าชาติไทยของเรามีความเจริญทางอารยธรรมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาติใดในโลก

ส่วน วรสรวง สุทธิสวรรค์ (2541, หน้า 1) ได้กล่าวว่า บรรดาศิลปวัฒนธรรมทั้งหลายที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี นาฏศิลป์นั้นนับว่าเป็นศิลปะที่มีความโดดเด่นที่สุด ซึ่งสามารถแสดงออกได้ด้วยตนเองทั้งในลักษณะที่เข้มแข็งและอ่อนโยน

จากความสำคัญของนาฏศิลป์ดังที่ได้กล่าวมา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงได้บรรจุสาระการเรียนรู้นาฏศิลป์ไว้ในสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้ อยู่ 2 มาตรฐานด้วยกัน คือ มาตรฐาน ศ.3.1 เข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และมาตรฐาน ศ.3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาสากล

แต่จากประสบการณ์การเป็นครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา ซึ่งครูส่วนใหญ่ต้องทำการสอนผู้เรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ มักพบปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระนาฏศิลป์ในเรื่องการใช้ทักษะการสื่อสารด้วยท่าทางของผู้เรียนมาโดยตลอด โดยเฉพาะทักษะการสื่อสารด้วยท่าทางตามรูปแบบนาฏศิลป์ไทย การสื่อสารด้วยท่าทางเพื่อเลียนแบบคน สัตว์ และสิ่งอื่นๆ ที่ผู้เรียนมักทำได้ไม่เหมือนจริง ไม่สมบัตินำทำให้เกิดปัญหาในการเรียนการสอนที่ผู้สอนต้องใช้เวลาในการฝึกหัดผู้เรียนซ้ำหลายครั้ง และใช้เวลานานจนเลยเวลาเรียนไปถึงการเรียนของสาระการเรียนรู้อื่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่ค่อยชอบการเรียนในสาระการเรียนรู้มากนัก เวลาที่ต้องแสดงออกด้วยท่าทางต่างๆ ผู้เรียนก็มักจะมีอาการเหน็ดเหนื่อย ไม่กล้าแสดงออกอย่างเต็มที่ หรือบางครั้งก็เกิดการเก้เกี้ยนออกไปแสดงหากมีกิจกรรมที่ต้องออกไปแสดงหน้าชั้นเรียน สำหรับผู้เรียนบางคนทีพอจะมีความกล้าในการแสดงออกอยู่บ้าง แต่เมื่อต้องได้แสดงออกด้วยท่าทางต่างๆ หน้าชั้นเรียนมักแสดงออกอย่างไม่เต็มที่ ทำให้เกิดความรู้สึกไร้ค่าภายในทั้งผู้เรียนและผู้สอน การไม่กล้าแสดงออกของผู้เรียนนี้ ส่วนหนึ่งอาจมาจากลักษณะนิสัยส่วนตัวของผู้เรียนที่เป็นคนขี้อาย ขาดความกล้าในการแสดงออก อีกส่วนหนึ่งอาจจะมาจากการที่

ผู้เรียนไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพราะครูผู้สอนขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ก็ไม่ได้เป็นสาระการเรียนรู้หลักที่มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในระดับชาติ จึงทำให้ครูผู้สอนละเลยไม่ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียนเท่าที่ควร ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะในการสื่อสารด้วยท่าทางดังได้กล่าวมา และการขาดทักษะในการสื่อสารด้วยท่าทางดังกล่าวย่อมเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งสำหรับการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีความกล้าในการแสดงออกโดยธรรมชาติของวิชา

และจากการศึกษาหลักสูตรการเรียนการสอน มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3) ของสาระการเรียนรู้ทางศิลปะ กรมวิชาการ (2545, หน้า 58) ได้จัดให้ละครสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมหนึ่งในสาระนาฏศิลป์ตามมาตรฐาน ศ.3.1 โดยปรากฏในมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1 มาตรฐานการเรียนรู้ดังกล่าวไว้ว่า ผู้เรียนสามารถแสดงออกอย่างอิสระ ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและเรื่องราวต่างๆ ด้วยการใช้กระบวนการทางละครสร้างสรรค์ ส่วนสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นคือ การฝึกปฏิบัติละครสร้างสรรค์ที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ

ละครสร้างสรรค์เป็นละครแบบหนึ่งที่คุณเล่นจะต้องแสดงออกอย่างอิสระเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและเรื่องราวต่างๆ โดยใช้กิริยาท่าทาง การเคลื่อนไหวร่างกาย เสียง คำพูดในการเล่นแบบธรรมชาติของคน สัตว์ สิ่งของต่างๆ ตามที่ได้พบเห็นจากประสบการณ์หรือตามจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของตนเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นได้รับรู้ ดังที่สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548, หน้า 3) ได้กล่าวไว้ว่า ละครสร้างสรรค์แตกต่างจากละครอื่นๆ เช่น ละครของกรมศิลปากร ละครโทรทัศน์ ละครเวที ฯลฯ ซึ่งเป็นละครที่จัดแสดงต่อหน้าผู้ชมหรือจัดสร้างขึ้นเพื่อความบันเทิงของผู้ชม ส่วนละครสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมละครที่จัดขึ้นเพื่อความสุขสนุกสนานของผู้เล่น ไม่จัดแสดงต่อหน้าผู้ชม ละครสร้างสรรค์จึงเป็นละครสำหรับผู้เล่น มุ่งเน้นที่จะใช้กระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ตลอดจนเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเองและผู้อื่นอย่างมีความสุข มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญของกระบวนการละครสร้างสรรค์และคิดว่ากิจกรรมในกระบวนการละครสร้างสรรค์น่าจะสามารถนำมาส่งเสริมทักษะในการสื่อสารด้วยท่าทางให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพราะมีกระบวนการที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน มีการฝึกทักษะการเรียนรู้จากทักษะที่ง่ายไปหาทักษะที่ยากขึ้นตามลำดับ มีบรรยากาศในการเรียนรู้ที่สนุกสนานซึ่งน่าจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการ

ผ่อนคลาย มีความกล้าในการแสดงออกและทำให้เกิดทักษะในการสื่อสารด้วยท่าทางจากการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 - 3 โรงเรียนบ้านหนองมะจับจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการส่งเสริมทักษะการสื่อสารด้วยท่าทางโดยใช้กระบวนการละครสร้างสรรค์ ซึ่งมีการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน มีกิจกรรมที่สนุกสนาน น่าจะดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้อยากเรียน และมีความกล้าแสดงออกในการฝึกทักษะการสื่อสารด้วยท่าทาง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เป็นเสมือนการเรียนรู้ปนเล่นที่ผู้เรียนน่าจะชื่นชอบและน่าจะสามารถส่งเสริมทักษะในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการส่งเสริมทักษะการสื่อสารด้วยท่าทางโดยใช้กระบวนการละครสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 - 3) โรงเรียนบ้านหนองมะจับ จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 - 3) โรงเรียนบ้านหนองมะจับ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 13 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหา คือ กระบวนการละครสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า
2. การใช้จินตนาการ
3. การเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์
4. การใช้ทำใบ้
5. การพูดค้นสด
6. การแสดงละครแบบพูดค้นสด

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ คือ การเข้าร่วมในกระบวนการละครสร้างสรรค์

ตัวแปรตาม คือ ทักษะการสื่อสารด้วยท่าทาง

สมมุติฐานในการวิจัย

นักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 - 3) ที่ได้รับการส่งเสริมทักษะการสื่อสารด้วยท่าทางโดยใช้กระบวนการละครสร้างสรรค์ มีทักษะการสื่อสารด้วยท่าทางโดยผ่านเกณฑ์การประเมินสาระการเรียนรู้ศิลปะของโรงเรียนที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 50 และได้ระดับคุณภาพทักษะการสื่อสารด้วยท่าทางในระดับดีถึงดีมาก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ทักษะการสื่อสารด้วยท่าทาง หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการแสดงออกด้วยกิริยาอาการ สื่อนำท่าทางตามความคิด ความรู้สึกและเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจในการแสดงออกด้วยกิริยาอาการ สื่อนำท่าทางเหล่านั้นว่าหมายถึงสิ่งใด

2. กระบวนการละครสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมตามลำดับขั้นของกระบวนการละครสร้างสรรค์ ที่ผู้วิจัยใช้ในการฝึกผู้เรียนในการเรียนรู้ละครสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า
2. การใช้จินตนาการ
3. การเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์
4. การใช้ทำใบ้
5. การพูดค้นสด
6. การแสดงละครแบบพูดค้นสด

ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการสื่อสารด้วยกิริยาอาการ สื่อนำท่าทางตามความคิด ความรู้สึกและเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจในการแสดงออกด้วยกิริยาอาการ สื่อนำท่าทางเหล่านั้นว่าหมายถึงสิ่งใด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงผลของการส่งเสริมทักษะการสื่อสารด้วยท่าทางโดยผ่านกระบวนการละครสร้างสรรค์ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 - 3) โรงเรียนบ้านหนองมะจิบ จังหวัดเชียงใหม่

2. เป็นแนวทางสำหรับผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียนหรือเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกันได้นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระนาฏศิลป์และสาระการเรียนรู้อื่นๆ ต่อไป